

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

ضرورت فعالیت زنان در حوزه صحی وضوابط آن

رساله ماستری

محصل: عبدالخلیل "شاهین"

استاد رهنما: دکتور محمد یونس "ابراهیمی"

سال: 1401 هـ ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

ضرورت فعالیت زنان در حوزه صحی وضوابط آن

رساله ماستری

محصل: عبدالخلیل "شاهین"

استاد رهنما: دکتور محمد یونس "ابراهیمی"

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپیارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم عبدالخلیل ولد محمد حبیب ID: 755-99-SH-MSF محصل دور هشتم فقه و قانون که رساله

ماستری خویش را زیر عنوان: ضرورت فعالیت زنان در حوزه صحنی و ضوابط آن

به روز ۱۳۹۸/۱۲/۲۴ تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۵ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس

بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۵ (نمره به عدد) لوی پوره (نمره به حروف) گردید،

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور نجیب الله صالح	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالکریم فضلی	عضو هیات	
۳	دکتور محمد یونس ابراهیمی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

..... معاون علمی

..... آمر بورد ماستری

خلاصه

در این رساله تحقیقی که به گونه توضیحی و توصیفی - کتابخانه ای می باشد، در قدم نخست خواستم ضرورت کار زنان و ضوابط آن را در حوزه صحت، مورد تحقیق و تحریر قرار دهم و هدف از این تحقیق، جمع آوری معلومات و ترتیب یک رساله مفید و سود مند در موضوع متذکره می باشد. برای رسیدن به این هدف و برای ورود به این بحث، مفاهیم چون، ضوابط، ضرورت، کار و صحت را تحت عناوین جداگانه مورد بحث قرار داده ام. و در ادامه، نحوه کار زنان در حوزه صحت و ضوابط آن را در روشنی آیات قرآن کریم و ارشادات پیامبر اسلام حضرت محمد (صلی الله علیه و سلم) و همچنان نظریات علمای کرام، مورد تحقیق قرار داده ام.

این تحقیق در سه فصل ترتیب گردیده است؛ فصل اول کلیات بحث را تشکیل می دهد و شامل سه مبحث می باشد. فصل دوم، زن و حاجات کاری آن را در بر گرفته و در سه مبحث بیان گردیده، و فصل سوم، ضوابط کار و فعالیت زنان در حوزه صحت، در سه مبحث ترتیب گردیده است و در آخر نتیجه گیری و پیشنهادات همراه با فهرست آیات، احادیث، اعلام و منابع و ماخذ نیز درج گردیده است. از آنجاییکه موضوع کار زنان در ادارات و بخصوص در حوزه صحت از مهمترین موضوعات در جوامع اسلامی و حتی از جمله فروض کفایی محسوب می شود و تعداد اندکی افراد جامعه به جواز و عدم جواز چون آن آگاه اند. بناءً تحقیق روی موضوع را اختیار کردم، چون تحقیق این موضوع برای ثبات جامعه و حفظ جان انسان ها با اهمیت بوده و باید در این مورد توضیح شرعی وجود داشته باشد

این تحقیق در برگزیده موضوع ضرورت های کاری زنان در اماکن صحت و ضوابط شرعی اخلاقی و اجتماعی آن را بیان می کند. از اینکه در جوامع اسلامی بدون در نظر گرفتن ارزش ها و رهنمود های اسلامی، در شفاخانه ها و اماکن صحت، بابت اخلاقی و رزایل دچار گردیده اند توجه روی این موضوع یکی از مهمترین موضوعات شرعی و اجتماعی است. تمام مباحث این تحقیق در روشنایی آیات قرآن کریم و سنت رسول الله (صلی الله علیه و سلم) و با استفاده از کتب معتبره مذاهب فقهی گرد آورده شده است. در اخیر آنچه را به عنوان یافته های جدید، در این تحقیق به آن دست یافته ام، به عنوان نتیجه گیری تذکر داده، پیشنهاداتی را نیز مطرح کرده ام.

واژه های کلیدی: ضرورت، کار، ضوابط، صحت.

فهرست مطالب

عناوین	صفحات
اهداء	أ
سپاسگزاری	ب
خلاصه	ج
فهرست مطالب	د
مقدمه	1
طرح مسئله	2
سوالات تحقیق	3
اهمیت و ضرورت تحقیق	3
پیشینه تحقیق	3
اسباب اختیار موضوع	4
روش تحقیق	5
محدودیت های تحقیق	6
خطه و پلان تحقیق	6

فصل اول

کلیات و مفاهیم

مبحث اول: مفاهیم تحقیق	10
مطلب اول: مفهوم لغوی و اصطلاحی ضرورت	10
مطلب دوم: اقسام ضرورت	11
مطلب سوم: مفهوم لغوی ضابط	14

15.....مطلب چهارم: مفهوم اصطلاحی ضابط.

16.....مطلب پنجم: مفهوم لغوی کار.

16.....مطلب ششم: مفهوم اصطلاحی کار یا عمل.

17.....مطلب هفتم: مفهوم وماهیت کار صحی.

17.....مطلب هشتم: مفهوم خلوت.

18.....مطلب نهم: مفهوم لغوی واصطلاحی اختلاط.

19.....مبحث دوم: شرایط ومشروعیت کار زنان در بیرون از خانه.

19.....مطلب اول: مشروعیت کار زنان وآثار آن.

27.....مطلب دوم: شرایط کارو فعالیت زنان بیرون از خانه.

32.....مطلب سوم: زن می تواند بیرون از خانه کار کند.

34.....مطلب چهارم: حالت های ضرورت کار زن بیرون از خانه.

مبحث سوم: مشروعیت کار صحی زنان وحکم خلوت واختلاط در

آن.....35

35.....مطلب اول: حکمت مشروعیت کار.

38.....مطلب دوم: اهمیت ومشروعیت کار صحی.

41.....مطلب سوم: حکم شرعی کار زنان در حوزه صحی.

43.....مطلب چهارم: خلوت واحکام متعلق به آن.

45.....مطلب پنجم: اختلاط واحکام متعلق به آن.

54.....مطلب ششم: اضرار ومفاسد اختلاط زنان ومردان.

56.....مطلب هفتم: کار زنان واهمیت ضوابط آن در حوزه صحی.

فصل دوم

نیازمندی های کار زنان در حوزه صحت

- 58.....مبحث اول: زن و حاجات شرعی به کار آن در اماکن صحتی.....58
- 58.....مطلب اول: اولویت طبابت زنان توسط زنان.....58
- 60.....مطلب دوم: ضرورت تداوی و معالجه60
- 62.....مطلب سوم: جلوگیری از اختلاط بین زن و مرد.....62
- 63.....مطلب چهارم: حاجت که باعث می شود زن بخاطر فراگرفتن کار صحتی سفر نماید.....63
- 64.....مطلب پنجم: التزام به پوشش اسلامی زن طبییه64
- 65.....مبحث دوم: زن و نیازمندی جامعه به کار و عمل آن در حوزه صحتی.....65
- 65.....مطلب اول: ماهیت ضرورت اجتماعی زنان.....65
- 65.....مطلب دوم: زن و نیازمندی جامعه به کار و عمل آن در عرصه صحت.....65
- 66.....مطلب سوم: زن و نیاز جامعه به همکاری آن در هر زمان.....66
- 67.....مطلب چهارم: زن بدون اجازه می تواند نزد زنان بیمار داخل شود.....67
- 68.....مطلب پنجم: زن عامل و تقویه اقتصاد خانواده.....68
- 68.....مطلب ششم: زن طبییه و انجام وظیفه در میدان جنگ.....68
- 69.....مبحث سوم: نیاز های اخلاقی زنان در حوزه صحتی.....69

- مطلب اول: رعایت ادب و اخلاق اسلامی در تعامل با بیگانه گان در حوزه صحتی.....69
- مطلب دوم: اظهار شخصیت متمیزه زن مسلمان در حوزه صحتی.....72
- مطلب سوم: حفظ شخصیت و ادب در راه رفتن و برخورد های اجتماعی73
- مطلب چهارم: انجام عمل که سازگار با حالت زن مسلمان باشد.....77
- مطلب پنجم: زنان و آموزش علوم دنیوی - صحتی.....81

فصل سوم

ضوابط کار و فعالیت زنان در حوزه صحتی

- مبحث اول: ضوابط شرعی کار زنان در حوزه صحتی.....84
- مطلب اول: التزام به حجاب شرعی.....84
- مطلب دوم: هنگام بیرون شدن از خانه و رفتن بسوی کار، زن از اولیای خود اجازه بگیرد..85
- مطلب سوم: تداوی با اشیای حلال و کار صحتی در چارچوب شریعت اسلامی.....86
- مطلب چهارم: عدم نرمی و ملایمت با بیگانه ها86
- مطلب پنجم: کار زن در حوزه صحتی مخالف مسئولیت های خانه اش نباشد.....87
- مطلب ششم: حیا و خضوع در برابر نامحرمان.....88
- مبحث دوم: ضوابط اجتماعی کار زنان در حوزه صحتی89
- مطلب اول: بدون کدام ضرورت فاصله میان زنان و مردان بیگانه رعایت شود.....89
- مطلب دوم: رفتار نیک همراه با همکاران صحتی90
- مطلب سوم: رابطه و رفتار نیک و صادقانه همراه عیادت کننده گان و بیماران.....92
- مبحث سوم: ضوابط که عدم رعایت آن موجب مسئولیت جرمی طبییه، در حوزه صحتی می شود.....92

92.....	مطلب اول : اخذ اجازه از بیمار، قبل از شروع طبابت
93.....	مطلب دوم: زن طبیبه اهلیت طبابت را داشته باشد
94.....	مطلب سوم : امانت داری و عدم افشای اسرار بیمار
95.....	مطلب چهارم : مسئولیت پذیری زن هنگام اجرای تداوی و معالجه درحوزه صحی
99.....	نتیجه گیری
100.....	پیشنهادات
102.....	فهرست آیات قرآنی
106.....	فهرست احادیث نبوی
111.....	فهرست اعلام
112.....	فهرست منابع و ماخذ
118.....	خلاصه انگلیسی

نتیجه گیری

- 1- در شرایط فعلی کار زنان در حوزه صحت از ضروریات اساسی جامعه اسلامی می باشد، زیرا هیچ مردی حاضر نیست هنگام ولادت و یا مشکلات بولی و غیره موضوعات حساس طبی خانم، دختر، و یا خواهر خود را نزد طبیب مرد روان کند،
 - 2- علماء کرام چون ابن حجر عسقلانی و نووی و غیره.. کار زنان در حوزه صحت و یادگیری علم آن را در صورت ضرورت و نبود داکتر زن از جمله فروض کفایی گفته اند، و همچنان در صورت ضرورت هیچ کسی قایل به انکار آن نشده است.
 - 3- در صورت رعایت ضوابط شرعی، کار زنان در بیرون از خانه و ادارات، بخصوص در حوزه صحت هیچ مشکلی نداشته ورد نکرده است.
 - 4- تداوی مردان توسط مردان و از زنان باید توسط زنان صورت بگیرد؛ اما در صورتی که برای مرد داکتر مرد و به برای زن داکتر زنانه موجود نباشد و یا برای تداوی تشخیص مرض، از جنس خودشان داکتر مناسب موجود شده نتواند، در این صورت زنان می توانند مردان را و مردان زنان را تداوی کنند و این هیچ مشکلی ندارد، در صورتی که برای بیمار حالت اضطرار پیش آمده باشد و داکتری از جنس خودش موجود، جنس مخالف می تواند آن را تداوی کند و به هر جای آن نگاه اندازد و لمس کند.
 - 6- خلوت میان زن و مرد اجنبی حرام متفق علیها است ولی اختلاط، با رعایت ضوابط شرعی آن نزد اکثر علماء باکی ندارد.
 - 7- طبابت توسط زنان، در جامعه اسلامی با حدیث پیامبر (صلی الله علیه وسلم) ثابت شده است.
 - 8- تداوی و معالجه، مسئولیت بس بزرگی را در قبال دارد، قسمی که گاهی ممکن است شخص طبیبه در اثر خطا، تعدی، غفلت، جهالت، و یا بی تجربگی به قدری زیر بار مسئولیت خود قرار گیرد که برایش قصاص یا تعزیر و یا هم جبران خسارت وارد شود.
- زنان در هر جای دنیا باید با پوشش اسلامی و با حیا و عزت زنانگی خود قدم بردارند، زیرا حجاب مانع فساد و فتنه گردیده و شخصیت زن را بیشتر می سازد.

پیشنهادهات

در عصر حاضر یکی از موضوعات مهم در تعامل اجتماعی، (جوامع اسلامی) کار زنان در ادارات و موسسات دولتی و خصوص کشورها است که اکثرا از جهت اینکه رفتن زنان را به ادارات گناه می دانند و یا مایه فساد اخلاقی که از رفتن و کار کردن زنان، خواهران، و دختران شان جلوگیری می کنند، و ماندن زنان را در خانه، از رفتن شان به دفاتر و مؤسسات بهتر و نزدیک تر به ثواب می دانند قسمی که در کشور ما افغانستان بیشتر مردم به دلیل مذهبی بودن و عدم اعتماد به ادارات و مؤسسات دولتی و خصوصی و ترس از افتادن به دام گناه، از رفتن زنان به کار بیرون از خانه جلوگیری می کنند، به ادارات مسئول و محلات اکادمیک و افراد با سواد و تحصیل کرده پیشنهاد های را در این زمینه در خصوص کار زنان در حوزه صحتی خواهم داشت.

1- به وزارت های محترم و مسئول که در تهیه مسوده های قانونی و نشر آن نقش دارند و یکی از فعالیت های اساسی شان را نیز تشکیل می هدف پیشنهاد می کنم که قانون، مقرر، و یا طرز العملی را تحت عنوان کار زنان در حوزه صحتی ترتیب نمایند و به دسترس عموم مردم قرار دهند، ولی مهمتر از آن اینکه تمام مواد این قانون را به گونه جدی مرعی الاجرا قرار دهند و از هر ماده اش نیز پاسداری کنند تا در روشنی این گونه قانون مردم با اطمینان بهتر بتوانند زنان، دختران و خواهران شان را به ادارات کشور بخصوص اماکن صحتی، جهت خدمت به مردم روان کنند.

2- از وزارت های محترم و مسئول بخش آموزش تقاضا نمودم در قسمت پخش و نشر همچون کتب و مقالات علمی و مهم کوشش نمایند و بابتی را در کتب درسی تحصیلات و یا معارف درج کنند تا مردم عزیز کشور و نسل جوان، با فهم دقیق از موضوع بتواند تصمیم بگیرد که بیرون از خانه کار کند و یا در خانه بماند.

3- از همه دوست داران علم و دانش خواهشمندم در نشر موضوعات اسلامی که به پیشرفت و ترقی جامعه کمک می کنند کوشش نمایند تا سبب رستگاری مان در دنیا و آخرت گردد، چون وقتی خانمی در شفاخانه به عنوان داکتر کار می کند مردان می توانند با دل جمع و با اطمینان خاطر زنان را که مشکل صحتی دارند و یا در حالت اضطرار به سر می برند نزد همان داکتر ببرند و جان شان را نجات دهند، و اینکه حفظ جان یک شخص در قرآن چگونه بیان شده آن چیز است که همه میدانند.

از تمام هم وطنان عزیزم خواهشمندم برای پیشرفت و آبادانی کشور از راه کار و علم تلاش نمایند.

منابع ومأخذ

1. القرآن الكريم
2. آلوسی، ابی الفضل شهاب الدین السید محمود، المتوفى سنة 127 هـ روح المعانی فی تفسیر قرآن العظیم والسبع المثانی. ادارة الطباعة المنيرية، احياء التراس العربى.
3. ابراهيم، محمد الجمل 1997 حياة المرأة المسلمة بيروت، ب ط
4. ابن حجر عسقلانى، احمد بن على، (1420 هـ) فتح البارى شرح صحيح البخارى. بيروت، دار الفكر، الطبعة الاولى.
5. ابن حجر، العسقلانى، احمد بن على، (1415 هـ) الإصابة فى تميز الصحابة. دار الكتب العلمية، بيروت.
6. ابن دريد، ابوبكر محمد بن الحسن، (1987 م) جمهرة اللغة. دار العلم، بيروت، الطبعة الاولى
7. ابن فارس، أبو الحسين احمد بن فارس بن زكريا، (1399 هـ، 1979 م.) معجم مقاييس اللغة: ج 4. ، بيروت، لبنان، دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع.
8. ابن كثير: ابو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي [700 - 774 هـ]، تفسير القرآن العظيم المشهور بابن كثير، المحقق : سامي بن محمد سلامة ، دار طيبة للنشر والتوزيع ، الطبعة : الثانية 1420 هـ - 1999 م.
9. ابن ماجه : محمد بن يزيد أبو عبدالله القزويني (المتوفى 273 هـ) سنن ابن ماجه، ج 2، تحقيق : محمد فؤاد عبد الباقي ، دار احياء الكتب العربية- فيصل عيسى البابى الحلبي.
10. ابن نجيم، زين الدين بن ابراهيم، (1252 هـ). الإشباه والنظائر. دمشق، الطبعة الاولى دار الفكر.
11. ابن منظور : ابن منظور ، لسان العرب، المحقق : عبد الله علي الكبير محمد أحمد حسب الله هاشم محمد الشاذلي ، دار النشر : دار المعارف ، البلد : القاهرة .
12. ابوداود : سليمان بن الأشعث بن اسحاق بن بشير بن شداد بن عمرو الازدى السجستاني (المتوفى 275 هـ) ، سنن ابى داود، المحقق : محمد محى الدين عبدالحميد ، المكتبة العصرية ، صيدا - بيروت.

13. ابو النيل، محمد عبدالسلام، حقوق المرأة في الاسلام، مكتبة الفلاح، الطبعة الاولى
14. ابي المعالي، محمود بن صدر الشريفه ابن مازة البخارى، الامام برهان الدين (2004). م المحيط البرهاني. الطبعة اول . بيروت لبنان.
15. الانصارى، فريد، (1440) سيماى صورت وسيرت زن در اسلام، مترجم: زهرا صالحى. اخلاق اسلامى - اخلاق اجتماعى، نشر ديجتالى كتابخانه القلم
16. امير پادشاه، محمد امين، 1403 هـ تيسير التحرير، ج 1، دار الكتب العلميه، بيروت.
17. آل بورنو، محمد صدقى، (1442 هـ) موسوعة القواعد الفقهييه، مؤسسة الرسالة، بيروت، الطبعة الاولى
18. البيهقى، ابي بكر احمد بن الحسين بن على، (1414 هـ) السنن الكبرى. دار الكتب العلميه، الطبعة الاولى، بيروت.
19. البار، محمد على. مداوات الرجل للمرأة والمرأة للرجل : تاريخ البيمارستان فى الاسلام، مجلة مجمع الفقه الاسلامى
20. البخارى، محمد بن اسماعيل، (2012) م صحيح البخارى. القايره : دار التفاضل ، الطبعة الاولى
21. بقرى، احمد ماهر ، (1981) م العمل فى الاسلام . الاسكندريه : مؤسسه شباب الجامعه . ب.ط
22. بن مهنا، احمد بن غنيم بن سالم، (1418 هـ) الفواكه الدوانى على رسالة ابن ابي زيد القيروانى، الطبعة الاولى، دار الكتب العلميه، لبنان، بيروت.
23. البهوتى: منصور بن يونس بن صلاح الدين ابن حسن بن ادريس البهوتى الحنبلى (المتوفى 1051 هـ)، شرح منتهى الارادات، الناشر: عالم الكتب، الطبعة: الاولى، 1414 هـ
24. الترمذى : محمد بن عيسى أبو عيسى الترمذى السلمى ، (المتوفى 279 هـ) ، سنن الترمذى ، تحقيق : أحمد محمد شاكر وآخرون ، دار إحياء التراث العربى – بيروت.
25. التويجرى، هيله بنت ابراهيم ، (1430 هـ) عمل المرأت فى الفقه الاسلامى. رسالة مقدمة لنيل درجة الدكتوراه فى الفقه، السعوديه ب.ط
26. الجرجانى، سيد شريف. (1413) معجم التعريفات، الناشر: دارالفضيلة، القايره
27. الجزرى، عزالدين بن الاثير ابي الحسن على بن محمد، (1415 هـ) أسد الغابة فى معرفة الصحابة، دار الفكر.
28. الخولى، البهى 8419 م الاسلام والقضايا الامرات المعاصرة . القايره: مكتبة دار التراث

29. الدسوقي، شمس الدين محمد عرفة، حاشية الدسوقي على الشرح الكبير، ج2، مكتبة زهران، طبعة دار احياء الكتب العلمية ب. ت
30. ابن عابدين: محمد امين بن عمر بن عبد العزيز المعروف بابن عابدين الدمشقي الحنفى(المتوفى:1252 هجرى قمرى)، رد المختار على الدر المختار ، فى كتاب البيوع ، الناشر: دار الفكر- بيروت ، الطبعة: الثانية،1412 هجرى قمرى.
31. الرازى، محمد بن عمر،التفسير الكبير- مفاتيح الغيب، الطبعة الثانية، دارالكتب العلمية.
32. الزبيدى،محمد مرتضى،(1386) تاج العروس من جواهر القاموس،ج12، دار صادر، بيروت.
33. الزحيلي، د. وهبة ،الفقه الإسلامى وأدلته الناشر : دار الفكر - سورىة - دمشق.
34. الزحيلي، وهبة(1420هـ) ،الأسرة المعاصرة فى العالم المعاصر. دار الفكر، دمشق الطبعة الاولى.
35. الزحيلي، وهبة،(2012-1433) موسوعة الفقه الإسلامى والقضايا المعاصرة..ج3، دمشق: دار الفكر، الطبعة الثالثة.
36. الزحيلي، وهبة،(1399هـ) نظرية الضرورت الشرعية.موسسه الرسالة - بيروت، الطبعة الثانية.
37. زحيلي، د/ وهبة (1394هـ) احكام، آداب، حقوق ومسئوليت هاى فقه خانواده در جهان معاصر. مترجم: عبدالعزيز سليمى
38. زيدان، عبدالكريم،(1394هـ) حقوق وتكاليف زن در اسلام، ترجمه: سهيلا رستمى. نشر الكترونيكى كتابخانه قلم.
39. زيدان، عبدالكريم،(1412هـ) احكام المرأة والبيت المسلم فى الاسلام. الطبعة الاولى، مؤسسه رسالة، بيروت.
40. زن در اسلام، كزیده ای از مواضع اسلام درباره قضیه زنان،. سايت نور نوار اسلام، تاريخ انتشار الكترونيكى، حوت 1394
41. السبكي، تاج الدين عبدالوهاب، (1411هـ) الاشباه والنظائر، دارالكتب العلمية، بيروت، الطبعة الاولى

42. السرخسى : شمس الدين أبو بكر محمد بن أبي سهل السرخسى (المتوفى 483 هـ) المبسوط للسرخسى، دراسة وتحقيق: خليل محي الدين الميس ، دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت، لبنان، الطبعة الأولى، 1421 هـ 2000 م .
43. الشافعى، ابى عبدالله محمد بن ادريس،(1400هـ) الأُم، دارالفكر بيروت، الطبعة الاولى
44. صلاح، عبدالغنى محمد. موسوعة المرآت المسلمة:الدارالعربية للكتاب، الطبعة الاولى 1998م،
45. الصناعى،محمد بن اسماعيل،(1182م) سبل سلام، السعوديه، بيت الافكار الدوليہ. الطبعة الثانية
46. الطبرانى : سليمان بن احمد بن ايوب بن مطير اللخمي الشامى ، ابو القاسم الطبرانى (المتوفى 360هـ) المعجم الكبير للطبرانى ، ج 9، تحقيق : حمدى بن عبد المجيد السلفى ، دارالنشر: مكتبة ابن تيميه - القاهرة، الطبعة : الثانية
47. عبادى، عبدالله عبدالرحيم، مسئوليت دراسلام، ترجمه:محمود خوش خبر . نشر :1394،
48. عبدالمنعم،محمود عبدالرحمن.(ب.ت)معجم المصطلحات والالفاظ الفقهيہ.جامعة الاز هر- القاهره
49. عزت، عبدالعظيم،1408 هـ 1988 م هموم العمل والعمال. اسكندريه، مصر، دار المطبوعات الجديدة.
50. عظيم آبادى، شمس الحق،(1968) م(عون المعبود شرح سنن ابى داود ./المدينة المنوره، ناشر:محمد عبد الحسين.الطبعة الثانية
51. عقله، محمد(1996). م (نظام الأسرة فى الاسلام .الأردن، المكتبة الرسالة الحديثة
52. عينى،بدرالدين أبى محمد محمود بن احمد،(1995م)، عمدة القارى شرح صحيح البخارى، ج 11 ، پشاور، المكتبة الحقانية.
53. الغزالى الطوسى،أبوحامد محمد بن محمد. إحياء علوم الدين،ج2، الغزالى، (المتوفى: 505هـ) الناشر: دار المعرفة بيروت.
54. غياثى،مولوى عبدالصمد،(1394هـ ش.)حجاب زن مسلمان نوبت انتشار:اول (ديجتال) سايت كتابخانه عقيدہ

55. فيروز آبادى، مجد الدين، محمد بن يعقوب، (1406م) القاموس المحيط، مؤسسة الرسالة، مكتبة التراث، الطبعة الاولى.
56. الفيومى، احمد بن محمد، (1415م) المصباح المنير، ج2، دار المعارف، الطبعة الثانية
57. القرطبي : ابو عبدالله محمد بن احمد بن ابوبكر بن فرح الانصارى الخزرى شمس الدين القرطبي (المتوفى : 671 هـ) الجامع لأحكام القرآن ، المحقق : هشام سمير البخارى ، دار عالم الكتب ، الرياض ، المملكة العربية السعودية ، الطبعة : الطبعة : 1423 هـ / 2003 م .
58. قلعه جى، محمد رواس، 1416، معجم لغة الفقهاء: بيروت دار النفائس.
59. الكاساني، علاء الدين ، سنة الوفاة (587 ، بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع ، دار الكتاب العربي بيروت ، الطبعة 1982: م
60. الكندى، عبدالرازق. المفطرات الطبية المعاصرة دراسة فقهية طبية مقارنة. الشاملة
61. كنعان، وديكران (2000م) الموسوعة الطبية، الفقهية، بيروت: دار النفائس الطبعة الاولى،
62. متوسل، محمود، (ب.ت) درآمدی بر اخلاق یزشکی در اسلام. ناشر: مركز فرهنگى درسهایی از قرآن.
63. مجمع علماء سعودى، للدراسات الطبية الفقهية، الفقه الطبى، وزارت التعليم العالى جامعة الإمام محمد بن سعود الاسلامية. ب.ت
64. مجلة البحوث الإسلامية، شماره: 62، رياض، المملكة العربية السعودية، رئاسة إدارة البحوث العلمية والإفتاء بحث من د. سليمان بن ابراهيم بن ثنيان، نشر ذو القعدة وذو الحجة 1421 هـ محرم و صفر 1422 هـ.
65. مطر مزيد، مراد سهيل، (2007 م) عمل المرأة فى المجال الصحى بين الضرورت والضرر دراسة فقية المقارنه . الجامعة الاسلاميه الغزه . ب ط
66. مطر مزيد، مراد سهيل، ضوابط الشرعية للعمل للمرأة فى المجال صحى.
67. المقدم، محمد احمد اسماعيل، (1417 هـ) عودة الحجاب السعوديه: دار الطبية، الطبعة 9
68. المنجد، محمد صالح، سلسلة أعمال القلوب، شيخ المنجد (ج1، ص32)، مجموعة زاد للنشر، چاپ اول، المملكة العربية السعودية 1430-2009.

69. الميسرى، عبدالوهاب، (2000). ما بين حركة تحرير المرأة و حركة التمركز حول الانثى: روية معرفية، چاپ شده در مجله منعطف مغرب، شماره 15-16
70. النجار، إبراهيم عبدالهادى، (1415هـ) حقوق المرأة فى الشريعة الاسلامية، دار الثقافة.
71. الندوى، على احمد. (1420هـ) القواعد الفقهية. دار القلم، الطبعة الخامسة.
72. النسائي : أبو عبد الرحمن أحمد بن شعيب بن علي الخراساني النسائي (المتوفى 303 هـ) سنن النسائي، ج 7، تحقيق: عبد الفتاح ابوغدة، الناشر: مكتب المطبوعات الاسلامية – حلب، الطبعة: الثانية، 1406 هجرى قمرى.
73. وجدى، محمد فريد، (1419). هـ. المرأة المسلمة . الرياض، الطبعة الاولى.
74. يعقوب، إميل بديع. (2006م)، موسوعة علوم اللغة العربية، ج6، الناشر: دارالكتب العلميه - بيروت، ، الطبعة الأول

بخاطر دسترسى به متن كامل اين تحقيق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af